

Mrs Wendy Walters
Prif Weithredwr
Cyngor Sir Gâr
Neuadd y Sir
Caerfyrddin
SA31 1JP

24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ
Ffôn: 029 2032 0500
Ffacs: 029 2032 0600
Ffôn Testun: 029 2032 0660
post@archwilio.cymru
www.archwilio.cymru

Cyfeirnod: 3213A2022

Dyddiad cyhoeddi: Hydref 2022

Annwyl Wendy

Diweddariad Cynnydd Asesu Sicrwydd a Risg – Lleihau Carbon

Yn dilyn ein cyfarfod gyda'r Tîm Rheoli Corfforaethol yn gynharach eleni fe ddywedon ni y byddem yn rhoi adborth mwy ffurfiol ar rai agweddau penodol o'n gwaith sicrwydd ac asesu risg yr ydym wedi'i wneud. Mae'r llythyr hwn yn rhoi diweddariad cynnydd ar drefniadau'r Cyngor ar gyfer lleihau carbon.

Gwnaed y gwaith hwn yn rhan o'n prosiect Asesu Sicrwydd ac Asesu Risg 2021-22 i helpu i gyflawni dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol¹.

Mae'r adborth hwn yn rhoi pwynt mewn sicrwydd amser a diweddariad cynnydd risg ar drefniadau'r Cyngor yn y maes hwn. Ar y cyfan, gwelsom fod:

¹ Mae'r dyletswyddau hyn yn cynnwys o dan adran 17 o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 (Deddf 2004). Gall hefyd lywio astudiaeth ar gyfer gwella gwerth am arian o dan adran 41 o Ddeddf 2004, a/neu archwiliad a wnaed gan yr Archwilydd Cyffredinol o dan adran 15 o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Y Cyngor yn dangos ymrwymiad sefydliadol cryf i leihau carbon ac mae ganddo gynllun gweithredu cyhoeddus, ond nid yw'r cynllun hwn wedi'i gostio ac nid yw'n nodi'r cyllid sydd ei angen i gyflawni'r holl weithgarwch o fewn y cynllun

Cyd-destun

Ym mis Gorffennaf 2022, cyhoeddodd yr Archwilydd Cyffredinol Parodrwydd Sector Cyhoeddus ar gyfer Carbon Sero Net erbyn 2030, a oedd yn edrych ar gamau datgarboneiddio mewn 48 corff cyhoeddus, gan gynnwys yr holl gynghorau. Canfu'r adroddiad hwn ansicrwydd y bydd yr uchelgais ar y cyd ar gyfer sector cyhoeddus sero-net erbyn 2030 yn cael ei fodloni. Nododd ein gwaith rwystrau sylweddol, cyffredin i symud ymlaen y mae'n rhaid i gyrff cyhoeddus fynd i'r afael â nhw ar y cyd i gyflawni'r uchelgais ar y cyd. Er bod cyrff cyhoeddus yn dangos ymrwymiad i leihau carbon, canfuwyd bod rhaid iddynt bellach gynyddu eu gweithgareddau'n sylweddol, cynyddu cydweithio a gosod datgarboneiddio wrth galon eu gweithrediadau a'u penderfyniadau o ddydd i ddydd.

Yn yr adroddiad, mae'r Archwilydd Cyffredinol yn gwneud y pum galwad canlynol am weithredu gan gyrff cyhoeddus:

- Cryfhau eich arweinyddiaeth a dangos eich cyfrifoldeb ar y cyd drwy gydweithio'n effeithiol;
- Eglurwch eich cyfeiriad strategol a chynyddu cyflymder eich gweithredu;
- Ewch i'r afael â'r cyllid sydd ei angen arnoch;
- Gwybod bylchau eich sgiliau a chynyddu eich capasiti; a
- Gwella ansawdd data a monitro i gefnogi eich penderfyniadau.

Mae'r paragraffau canlynol yn nodi canfyddiadau ein gwaith archwilio lleol ar gynllun gweithredu datgarboneiddio'r Cyngor. Mae'r canfyddiadau hyn yng nghyd-destun ehangach adroddiad Gorffennaf 2022 yr Archwilydd Cyffredinol sy'n galw am fwy o arweiniad cyflymdra a chryfach ledled Cymru o ran lleihau allyriadau carbon.

Beth edrychon ni ar

Gwnaethom asesiad o drefniadau'r Cyngor i ddatblygu a chyflawni ei Gynllun Datgarboneiddio rhwng mis Mai ac Awst 2022. Fe gasglon ni dystiolaeth drwy gyfweiliadau, adolygiadau dogfennau a dychwelodd y Cyngor Galwad am Dystiolaeth ar gyfer ein Hadolygiad Sylfaenol Datgarboneiddio.

Yr hyn a ddarganfuwyd

Cyhoeddodd y Cyngor argyfwng hinsawdd ym mis Chwefror 2019 a chyhoeddodd ei gynllun, 'Route towards becoming a Net Zero Carbon Local Authority by 2030' (y Cynllun Sero Net) yn 2020. Mae'r Cynllun Sero Net hwn yn nodi uchelgeisiau'r Cyngor yn y maes hwn yn glir. Mae'r awydd i gyflawni sero-net erbyn 2030 hefyd wedi'i gynnwys yn ei Ddatganiad Gweledigaeth y Cabinet 2022–2027 ac yng Nghynllun Corfforaethol y Cyngor.

Ar hyn o bryd, dyw'r Cyngor ddim wedi costio'r cynllun yma. Heb gynllun gweithredu costus sy'n diffinio'n glir y gweithgaredd a'r cyllid sydd ei angen i gyrraedd sero-net, ac sy'n cyd-fynd â'i Gynllun Ariannol Tymor Canolig, mae risg sylweddol na fydd y Cyngor yn cyrraedd targed Llywodraeth Cymru o allyriadau sero-net erbyn 2030.

Mae gan y Cyngor strwythurau gwleidyddol a gweithredol clir ar waith sy'n adlewyrchu ei ymrwymiad sefydliadol i leihau allyriadau carbon. Mae hyn yn cynnwys portffolio Cabinet newydd o Newid Hinsawdd, Datgarboneiddio a Chynaliadwyedd. Bwriad y rôl hon yw darparu'r arweinyddiaeth wleidyddol ar gyfer yr agenda hon. Mae gan y Cyngor Grŵp Llywio Datgarboneiddio sy'n dod â gwahanol ardaloedd gwasanaeth at ei gilydd. Mae'r grŵp hwn yn gyfrifol am osod a monitro targedau a nodi ffrydiau cyllido i gefnogi'r gwaith o gyflawni prosiectau. Mae wedi arwain swyddogion yn eu lle a llinellau adrodd clir hyd at Dîm Rheoli Corfforaethol y Cyngor. Fel rhan o'r datganiad Argyfwng Hinsawdd, mae'r Cyngor hefyd yn cynnigsefydlu panel cynghori trawsbleidiol i gael ei gadeirio gan yr Aelod Cabinet perthnasol. Mae rôl newydd Pennaeth Gwasanaeth y Cyngor, Pennaeth Lle a Chynaliadwyedd, wedi cael y cyfrifoldeb arweiniol corfforaethol ar gyfer yr agenda hwn ac mae'r Cyngor wedi ariannu pedair swydd swyddog i gefnogi ei waith lleihau carbon a'r agenda newid hinsawdd ehangach.

Gweithgarwch sy'n cyfrannu at leihau nodweddion allyriadau carbon mewn nifer o gynlluniau busnes adrannol y Cyngor. Mae dod yn awdurdod carbon sero-net erbyn 2030 yn un o dair blaenoriaeth strategol i'w Hadran Amgylchedd. Dau o'r gwasanaethau Cyngor cyfrannwyr sylweddol y mae wedi'u nodi fel rhai sydd angen lleihau allyriadau carbon yw rheoli fflyd a'r gwasanaeth casglu gwastraff cartref.

Mae'r Cyngor yn gweithio gyda sefydliadau eraill ar ddatgarboneiddio. Mae'r Prif Weithredwr yn eistedd ar y Panel Strategaeth Datgarboneiddio Llywodraeth Leol genedlaethol fel y cynrychiolydd rhanbarthol. Mae saith o'r camau gweithredu sydd wedi'u rhestru yng Nghynllun Sero Net y Cyngor yn canolbwyntio ar gydweithio â Llywodraeth Cymru, y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus, Bargen Ddinesig Bae Abertawe, a phartneriaid yn y sector preifat a'r trydydd sector.

Mae'r Cyngor yn ymgysylltu â Chynghorwyr a swyddogion ar ei agenda lleihau carbon. Mae hyfforddiant ar newid hinsawdd wedi ei roi i Gynghorwyr, ac mae hefyd yn datblygu sesiwn llythrennedd carbon. Bydd y ddwy sesiwn ar gael i swyddogion hefyd. Mae'r hyfforddiant hwn yn cael ei gefnogi gan sesiynau ymgysylltu a sicrwydd mewnlol sydd wedi'u cynllunio i gefnogi prynu i mewn o wasanaethau i flaenoriaethau corfforaethol a fydd yn lleihau allyriadau carbon. Mae'r Cyngor hefyd yn ymgysylltu â staff trwy nodiadau briffio a seminarau i godi ymwybyddiaeth a dealltwriaeth o'r agenda hon a'r gweithgaredd sy'n cael ei wneud gan y Cyngor yn y maes hwn.

Mae gan y Cyngor drefniadau adrodd a monitro clir ar waith ar gyfer ei Gynllun Sero Net. Mae'r Cyngor wedi cynhyrchu adroddiadau cynnydd blynyddol yn 2021 a 2022. Roedd yr adroddiadau hyn yn cynnwys data allyriadau sy'n cael ei adrodd i Lywodraeth Cymru, a symud ymlaen yn erbyn camau gweithredu. Mae Strategaeth Gorfforaethol y Cyngor, sy'n cynnwys ei uchelgeisiau sero net carbon o fewn amcan yr Amgylchedd, yn dweud y bydd yr holl gynlluniau gweithredu sy'n cael eu cynnwys yn cael eu monitro a'u hadrodd bob chwarter i Dimau Rheoli, y Cabinet a'r Pwyllgorau Craffu. Mae gweithgaredd lleihau carbon y Cyngor yn cynnwys yn drwm o fewn amcan yr amgylchedd.

Mae'r camau gweithredu sydd wedi'u cynnwys yng Nghynllun Sero Net y Cyngor yn bwydo i mewn i'r amcanion sydd wedi'u cynnwys yn ei gynlluniau busnes adrannol. Mae'r holl amcanion yn cynnwys llinell amser ar gyfer cynnydd a chyflawniad, a pherchennog corfforaethol. Mae'r amcanion yn cynnwys camau unigol sy'n eu cefnogi, ee nodi daliadau tir ar gyfer datblygiad ynni adnewyddadwy posibl a chysylltu ag ysgolion i gefnogi dad-garboneiddio lleol.

Mae'r Cyngor wedi cynnwys carbon sero net yn ei Gofrestr Risgiau Corfforaethol. Y risg lefel uchel a nodwyd yw, 'methiant i gyflawni ymrwymiad y Cyngor i fod yn awdurdod lleol carbon sero-net erbyn 2030'. Fe wnaeth Cofrestr Risg y Cyngor, ym mis Chwefror 2022, fesur y sgôr risg heb reolaeth fel un 'sylweddol' a'r sgôr risg bresennol fel un 'uchel'.

Argymhellion

Arddangos 1 argymhellion

Mae'r tabl isod yn nodi'r argymhelliad ein bod wedi nodi ar gyfer y Cyngor yn dilyn yr adolygiad hwn

Argymhelliad

R1 Er mwyn cwrdd â'i uchelgais sero net mae angen i'r Cyngor gostio ei gynllun gweithredu yn llawn a sicrhau ei fod yn cyd-fynd â'i Gynllun Ariannol Tymor Canolig.

Yn gywir

Archwilio Cymru